

JURAJ DOBRILA,
DE CONFESIONE SACRAMENTALI

(doktorska disertacija),

Državni arhiv u Pazinu, Pazin, 2012.

Godina 2012. obilježena je proslavom 200. godišnjice rođenja najistaknutije ličnosti u vrijeme pokretanja preporodnog rada u Istri – biskupa Jurja Dobrile. Tim povodom Državni arhiv u Pazinu, kako napominje u *Riječi izdavača* direktor navedenog arhiva Elvis Orbanić, izdao je prijepis i prijevod s latinskog jezika nje-gove doktorske disertacije naziva *Svetootački nauk o sakramentu ispovijedi (De confessione sacramentali)*. Riječ je o tvrdo ukoričenom, bogatom izdanju na 137 stranica, estetski jednostavnom i decentnom. Knjiga je podijeljena u dva dijela. Prvi dio posvećen je predgovorima, dok drugi sadrži originalni tekst disertacije na latinskome jeziku i prijepis na hrvatski jezik. Na početku, uz navedenu *Riječ izdavača*, u *Biskupovoj riječi* mons. Ivan Milovan prenosi dojam o Dobrili ondašnjeg rektora *Augustineuma*, koji ističe da je student Juraj Dobrila u *inauguralnoj disertaciji, najvećom marljivošću i točnim prepoznavanjem kršćanskih starina, pravilno dokazivao citate svetih otaca o sakramentu sv. ispovijedi*.

Original disertacije nalazi se u Knjižnici katoličke i evangeličke teologije u Beču. Radnja je pisana rukom i na latinskome jeziku, a prijepis i prijevod za tu prigodu napravio je klasični filolog Mate Križman. U svojoj *Završnoj napomeni prevoditelja* govori kako tekst sadrži 52 rukom i sitnim slovima ispisane stranice te je *pisan školski i uz napor pravilno*, što bi značilo da se bez osobnih oznaka stila teško može zaključiti je li to rukopis autora ili pisara profesionalca. Iz prijevoda teksta prof. Križman zaključuje kako je latinski na kojem je pisana disertacija izvrstan i – s obzirom na Dobrilinu dobru izobrazbu na latinskome jeziku – moguće je da je Dobrila sam i sročio čitavu disertaciju bez pomoći nekog klasičnog filologa.

Marko Medved istražio je *Crkveno-teološki značaj disertacije Jurja Dobrile*. Započinje s povijesti sakramenata pokore i njenim razvojem od prve Crkve do ranog srednjeg vijeka, skolastičkih mislilaca te Tridentinskog koncila, koji je uobličio praksu pokore u sustav. Tridentinski koncil razmatrao je, uz ostalo, i pokoru kao pravi sakrament čiji su sastavni dijelovi pokajanje, ispovijed i zadovoljština, po-

taknut upravo protestantizmom koji je pokoru kao pravi sakrament zanijekao. Luther smatra da je samo javna ispovijed božansko pravo, dok Koncil nastoji ušćuvati Crkvi pravo i vlast u determiniranju sakramentalne prakse pokore, tj. samo službenici Crkve mogu dijeliti odrješenja. Nadalje, govori se o razvoju patrologije kroz povijest te o odnosu jozefinizma prema teološkim znanostima u doba Dobrilina studija. Naime, nastavna osnova jozefinizma bila je drugačija od one koju propisuje Sveta Stolica. Jozefinizam je nalagao teologiji da ne bude spekulativna, skolastička, utemeljena pomoću filozofije već ju je nastojao osloniti na Bibliju i crkvene oce. Dobrila u svojoj disertaciji izbjegava skolastičku terminologiju, a u patristici ne želi tražiti temelje skolastike. Dr. Marko Medved zaključuje kako još uvijek ne postoji prijevod temeljnih tekstova crkvenih otaca na hrvatski jezik. Dobrilina disertacija obiluje upravo citatima o sakramentu ispovijedi crkvenih otaca, pa će poslužiti kao doprinos poznavanju patrologije u nas.

Mihovil Sabo i Stjepan Matković u tekstu *Juraj Dobrila i njegovo doba* opisuju Jurja Dobrilu kao najjeminentniju osobu u nacionalnom pokretu istarskih Hrvata i Slovenaca devetnaestog stoljeća. Navode kako je *prikaz istarskog ottocenta nezamisliv bez osvrta na Dobrilino djelovanje*. To je ujedno i doba odjeka revolucionarne 1848., nepomirljivih nacionalnih politika i regionalizama te početaka formiranja moderne hrvatske nacionalne zajednice. Istra kao etnički pluralističko područje s višeslojnom poviješću imala je najteži zadatak glede narodnog preporoda, čime i Dobrilino djelovanje dobiva na težini. On je okupio i mobilizirao hrvatski i slovenski puk oslonjen na ideologiju jugoslavenstva koju je biskup J. J. Strossmayer u Istri podržao kao suprotnost dominantnom talijanstvu. Njegovo prijateljstvo sa Strossmayerom došlo je do izražaja i u podupiranju razvoja nacionalnog obrazovanja i umjetnosti kao važnom faktoru u postizanju nacionalnog jedinstva. Autori teksta navode Dobrilinu biografiju odnosno *...desetljeća preobražaja skromnog seoskog dječarca u visokog crkvenog dostojanstvenika* te ističu *...kako je prekoračio životne okvire zadane rođenjem zahvaljujući inteligenciji i marljivosti*. Studirajući na poznatom *Augustineumu* u Beču, sklapa trajno i za hrvatsku povijest važno prijateljstvo s J. J. Strossmayerom, ali je pritom ušao i u krug crkvene elite Habsburške Monarhije. Nakon što je doktorirao 1842. god. Dobrila se vraća u Trst, gdje obnaša različite zahtjevne dužnosti. Autori ističu da su se i onda *prije postavljanja na biskupsku stolicu, očitovale (su se) osobine po kojima će biti upamćen: predanost dušobrižničkim zadacima, skrb za zanemarivane i zapuštene narodne mase, politički i životni nazori nalik Strossmayerovim*. Tako je 1854. god. na svjetlo dana izašao molitvenik *Otče budi volja tvoja!*, knjižica kojom je Dobrila nastojao širiti pismenost na hrvatskome jeziku u ruralnim područjima Istre. U skladu s odredbama Konkordata sa Sv. Stolicom

iz 1855. godine, car Franjo Josip I. imenuje Dobrilu biskupom Porečko-pulske biskupije 12. listopada 1857. Autori razmatraju samu ulogu biskupa za Habsburšku Monarhiju pozivajući se na stav Josipa Turčinovića. Ističu još i značenje *Augustineuma* u oblikovanju habsburške katoličke elite jer neprekinuti niz biskupa, bivših studenata *Augustineuma*, bio je na čelu Porečko-pulske biskupije. Autori nadalje opisuju grubu stvarnost Porečko-pulske biskupije u doba Dobrile, što bi značilo nezavidno financijsko stanje te nedostatak klera koji je na ruralnom području predstavljao jedinu sponu s pismenošću, obrazovanjem i kulturom. Mnoštvo je sačuvanih spisa koji svjedoče o Dobrilinoj brizi prema duhovno zapuštenim dijelovima Istre. Dobrilino djelovanje unutar Zemaljskog sabora u Poreču uglavnom se opisuje kao suprotno prevladavajućoj talijanskoj građansko-liberalnoj struji zalaganja za napredak i modernizaciju pokrajine koje krase dobro poznavanje prilika na istarskome poluotoku, što je i izlagao na Carevinskom vijeću u Beču kao poslanik. Nakraju autori upućuju na Dobrilinu dalekovidnost. Smatrao je kako će se teška socijalna i politička situacija u Istri ubuduće moći prevladati jedino jačanjem intelektualnog sloja među Hrvatima i Slovencima. Zbog toga ulaže velik trud i financijska sredstva u obrazovanje mladeži, a nije uskraćivao naklonost ni onima koji se nisu odlučivali za duhovni poziv. Svoju viziju jačanja hrvatskoga jezika i pismenosti Dobrila je pretočio u glasilo *Naša Sloga*, koje je svojom otpornošću i utjecajem te polustoljetnim izlaženjem nadmašilo sva Dobrilina očekivanja. Autori zaključuju o značajnim Dobrilinim osobinama. Gorućim problemima posvećivao se bez oklijevanja, ali ne i nepromišljeno. Povremeni porazi nikada ga nisu ispunjavali malodušnošću, pa do kraja života nije odustajao od svojih ciljeva. Dobrilino djelovanje bilo je ključno kako istarski Hrvati i Slovenci ne bi pali u ravnodušnost, postavio je čvrste temelje na kojima su mogli nastaviti svoj rad kasniji preporoditelji prema cilju postupnog sjedinjenja hrvatskih zemalja.

Svetootački nauk o sakramentu ispovijedi naslov je doktorske disertacije Jurja Dobrile. Cilj mu je prije svega dokazati neutemeljenost protestantske teze. Ona tvrdi kako je ispovijed posljedica dogovora koncilskih otaca IV. Lateranskog koncila održanog 1215. god. u Rimu. Ako je tomu tako, ispovijed dakle ne bi bila uspostavljena po božanskome pravu već je plod ljudske intervencije i dogovora. Cilj Dobriline radnje jest otkriti je li ispovijed sakramentalnom zvana uvijek na snazi bila, i je li ju ustanovio Krist Gospodin, je li nužna po božanskoj zapovijedi? Dobrila želi odijeliti samu bit koju ima sakrament od načina njegove provedbe. U toj potrazi okreće se patrologiji te obrađuje prvih šest stoljeća kršćanstva, tj. ponajprije se poziva na crkvene oce. Tako analizira što o pokori pišu svi grčki i latinski crkveni oci. Navodi

ih vremenskim redosljedom sve do IV. Lateranskog koncila, tj. 1215. godine, kada je po protestantskim tezama ispovijed prvi put u Crkvu unesena.

U *Uvodu* svoje disertacije Dobrila govori o pokajanju kao o još jednoj dasci spasa nakon brodoloma jer *po gubitku krsne nedužnosti – ne utekne li tko toj dasci pokajanja – nesumnjivo bi se morala izgubiti svaka nada u njegov spas*. Pritom oprostjenje grijeha nema nikakvu ulogu ako pokajnik nije skrušen i ne posjeduje istinsku želju za ispovijed. Dobrila nadalje raspravlja o raznim nazivcima za ispovijed u svetim pismima i djelima otaca. Tako razlikuje ispovijedanje hvalidbeno, ispovijedanje vjere te ispovijedanje grijeha, što se definira kao *samooptužba za grijeha počinjene nakon krštenja, koju pokajnik obavi svećeniku da postigne njihov otpust, snagom svećeničke ovlasti*. Osvrće se i na višeznačnost izraza pokore korištenih kod Grka koji rabe riječi *exhomologēza* i *homología* te upozorava: *I ne valja ne priznavati da su neki teolozi gore navedenim riječima gdjekad pripisali značenje kojega u njima, po zamisli pisaca, ni najmanje nema*. Dobrila navodi i četiri vrste ispovijedi grijeha koje se pojavljuju u starim zapisima za koje smatra da bi ih trebalo razlučivati s obzirom na sakramentalnu ispovijed.

Na Tridentinskom koncilu (Sjednica 14., kanon 6.) Crkva je odlučila: *Ako tko zaniječe da je sakrament ispovijedi ili ustanovljen ili za spasenje nužan po Božjem pravu, ili pak rekne da je način tajnoga ispovijedanja samome svećeniku, način kojega se Katolička crkva od početaka držala i sada se drži, bez veze s ustanovom i zapovijedu Kristovom, te da je ljudska izmišljotina, nek je izopćen*. U duhu te odluke Dobrila analizira kratko stavove pojedinih protestanata. Piše kako *većina njih ismijehuje ispovijed te brani gledište da ju je zapovjedio i u Crkvu uveo Inocent III. na Lateranskome saboru*. Tako navodi da valdenzi nisu prezreli ispovijed, no ona se po njima nužno ne mora odvijati pred zaređenim svećenikom već je može obaviti i pobožan i odan svjetovnjak. John Wickliff pak smatra svaku vanjsku ispovijed suvišnom ako čovjek nije istinski skrušen. Martin Luther ispovijed naziva *tvornicom zarade i moći, prekrvavo stratište kojim mrcvari jadne savjesti*. Ivan Calvin slaže se kako je primjena ispovijedi prastara, ali je smatra danom na izbor.

Dobrila smatra da je najvažniji te ujedno i najpouzdaniji dokaz katoličkog nauka neprekinuta predaja Crkve te da se tako dokazuje kako sam nauk polazi od samog Isusa Krista, a da su ga apostoli prenijeli Crkvi. Neminovnost ispovijedi tvori srž katoličke dogme koja se izvodi izravno od Boga i zato je nepromjenjiva, dok se njezina izvedba može prilagođavati potrebama vremena i ljudi.

Započinje s prvim stoljećem u kojem je malo zapisano i dosta je toga uništeno. Obraduje Klementa i Barnabu, gdje pronalazi poneki citat vezan uz pokoru. Drugo stoljeće posjeduje pak više dokaza, kako tvrdi Dobrila, *kako je u Katoličkoj*

crkvi bila na snazi navada ispovijedi. Nakon drugog stoljeća u disertaciji se više ne navodi kronologija, tj. u koje je vrijeme djelovao pojedini otac. Irenej donosi svjedočanstvo o vještom opsjenaru Mraku, koji je zavodio žene, a one su se kasnije pred čelnicima Crkve pojedince i otvoreno ispovjedile. Analizirajući što piše u Tertulijanovoj knjizi *O pokori*, Dobrila zaključuje kako Tertulijan podrazumijeva pod ekshomològezom *onu ispovijed upućenu Gospodinu kod njegovih službenika kojom se zadovoljština raspoređuje i pokora nastaje*, a sastoji se od ispovijedi kojom grješnik sama sebe optužuje za počinjena nedjela te Bogu izlaže svoj grijeh. Ciprijan navodi kako i lakši grijesi moraju biti podvrgnuti ključevima moći oprosta grijeha.

Origen u homiliji 2. o Levitskome zakonu govori o pokori: *Ima još i sedmo, iako tvrdo i naporno otpuštanje grijeha kroz pokoru – kad grješnik umiva u suzama log svoj, i suze mu bivaju kruh danonoćni, i kada se ne srami svećeniku Božjemu ukazati na grijeh svoj...* Svi grijesi, pa i oni koji su počinjeni isključivo mišlju ili govorenjem, sve je to potrebno objaviti i na očit način izgovoriti. Grijeh nije dobro dugo nositi unutar sebe već ga treba izbaciti van da bi se osjetilo olakšanje, kao što se odlazi liječniku obrazložiti razloge svoje malaksalosti. Zlo treba biti objavljeno kako bi se moglo uništiti.

Laktancije u svojim *Božanskim ustanovama* govori o vidljivu znaku prave crkve: *prava Crkva je ona u kojoj postoji vjera, ispovijed i pokora.*

Dobrila se osvrće i na spominjanje pokore u Apostolskim konstitucijama iz 3. i 4. stoljeća. Ukratko razrađuje primjenu i prijeku potrebu sakramentalne ispovijedi kako su upućivali sv. Hilarije, sv. Atanazije i sv. Bazilije. Sv. Grgur iz Nise ne govori o javnoj ekshomològezi već o tajnoj ispovijedi svećeniku koji se treba *prihvatiti za sudionika i druga u tvojoj ojađenosti kao oca.*

Sveti Ambrozije govori o ispovijedi kao o onome što od *smrti oslobađa, ona nebo otvara, ona nadu u spas pruža...* Jer tim *prolijevanjem Kristove krvi za sve, raskajanim se i ispovjeđenim grješnicima svake ruke ima darivati pričest Kristova Tijela.*

Paulin i Pacijan poučavaju isti nauk u kojem govore kako pokorniku nije dostatna samo ispovijed ako poslije nje ne slijedi popravak učinjenog. Za čovjeka je najgore ako prikriva ranjenu savjest te ne radi na njenoj sanaciji kao i s bolesnicima koji zbog srama ne odlaze liječniku već na skrovitim dijelovima tijela trpe bolest.

U *Zgodi o Nektariju* Dobrila iznosi zgodu o Carigradskome biskupu Nektariju, koji je, ističe Calvin, dokinuo ispovijed na uho zbog jedne afere koja je pogodila Crkvu pa posljedično ispovijed ne može biti Božjega poslanja. Dobrila proglašava taj prigovor Kalvina nevaljanim te analizira Nektarijeve odluke u drugome svjetlu.

Autoritet sv. Ivana Zlatoustog, navodi Dobrila, iskorištavaju i protivnici i zagovarači ispovijedi. No, također navodi kako se iščitava i nemali broj mjesta na

kojima Svetac, čini se, tvrdi kako samo u ispovijedi pred Bogom grijesi bivaju otpušteni. Dobrila pokušava i razjasniti moguće nedoumice i dati rješenja.

Kako su od 5. stoljeća svjedočanstva sve brojnija, Dobrila ističe da bira samo ona slavnija, odnosno svjedočanstva sv. Jeronima, sv. Augustina, Inocenta I., Ivana Isposnika te Grgura Velikog. Grgur Veliki napominje kako se *troje ima istinski uzimati u obzir kod svakog pokornika: obraćenje srca, ispovijed usnama i kazna za grijeh*. Govori i o biskupskoj časti kao o nečem velikom, ali i golemom teretu *jer je nemilo to da onaj koji ne zna držati uzde vlastita života postane sudac tuđega...*

Na kraju Dobrila zaključuje *kako u najmanju ruku iz već iznesenih svjedočenja svatko razabire koliko je krivo mišljenje protivnika*.

Hana Lencović